

közötti SEAMLESS projektjének eredményeit. A projekt olyan modellt javasol, melyben a közkönyvtár a polgároknak információkat nyújtó különféle szervezetek és intézmények közötti koordinátor szerepét tölti be, és a koordináció megkönnyítésére az adatok archiválása, cseréje és kereshetősége érdekében közös szabvány fejlesztését tartja fontosnak.

Olaszországban a közérdekű információs szolgáltatások nem terjedtek el a könyvtárak körében, mindössze két (egy Firenze és egy Torino környéki) a nyolcvanas évek elején megkezdett, sajnos rövid életű kezdeményezés érdemel említést. Fontosabb tapasztalat a fiatalok információellátását célzó *Informagiovani* központok működése, melyeket több olasz városban építettek ki az 1969-ben, Párizsban megindított CIDJ (*Centre d'Information et de Documentation Jeunesse*) mintájára. A közpon-

tok felállítását a helyi testületek kezdeményezték abból a felismerésből kiindulva, hogy friss és megbízható információk hiányában a fiatalok számos, a fejlődésük szempontjából fontos lehetőséget mulasztanak el.

Az Informagiovani központok tehát ugyanaból a célból jöttek létre, mint az angolszász közkönyvtárak közérdekű információs szolgáltatásai, a különbség csupán abban van, hogy nem a teljes lakosságot, csak annak egy meghatározott életkorú csoportját célozzák meg. Az Olaszországban még mindig uralkodó felfogás, mely még a közkönyvtárakat is inkább a tanulmányok és a kutatómunka színhelyének tekinti, mintsem tájékoztató (információs) központnak, nem tette lehetővé, hogy az Informagiovani szolgáltatásai és a közkönyvtári szolgáltatások egyesítsék erőiket.

(Mohor Jenő)

Vezetés, irányítás

Munka- és rendszerszervezés, értékelés

06/168

CLOUTIER, Claudette: Setting up a fee-based information service in an academic library = *J.Acad.Lib. Librariansh.* 31.vol. 2005. 4.no. 332-338.p.

Térítéses információs szolgáltatás létrehozása egy felsőoktatási könyvtárban

Felsőoktatási könyvtár; Használó; Költségelemzés; Nyilvánosság -könyvtáré; Térítéses szolgáltatás

1999-ben térítéses szolgáltatást vezettek be a kanadai Calgary Egyetemnek a nyilvánosság számára is hozzáférhető Geológiai és Geofizikai Könyvtárában.

Az intézkedésnek két oka is volt: az addigi anyagi támogatás csökkenése miatt korlátozni kényszerültek a nyitvatartási időt. Ugyanakkor viszont számos olajipari vállalat szakkönyvtára megszűnt, és a kutatók a Gallagher Könyvtárban folytatták az anyaggyűjtést. A könyvtárosok terhelése nőtt, és egyre kevesebb energiát tudtak elsődleges, egyetemi használóikra fordítani.

A könyvtár erőssége gazdag gyűjteménye, a munkatársak húsz év alatt felhalmozott tapasztalata, a különböző intézményekkel és az olajipar vállalataival kiépített kapcsolatai. A könyvtár vezetője ezt megelőzően más intézményeknél már számos ismeretet szerzett a térítéses szolgáltatások bevezetésével és működtetésével kapcsolatban.

Első lépésként jól átgondolt tervet nyújtottak be a könyvtár vezető testületének, melyben ismertették az adott körülményeket, és az addig felmerült, valamint a várható igényeket.

Megvizsgáltak és összehasonlítottak számos működő helyi és nemzetközi szolgáltatást a párhuzamosságok elkerülése, az igények pontos behatárolása és az árkategóriák kialakult gyakorlatának bemutatása érdekében. Leírták a szolgáltatások működtetésének tervezett módjait. Mindennek eredményeként a leendő térítéses szolgáltatás számára két fő irányt határoztak meg: a kutatási és a dokumentumküldési szolgáltatást.

Ezek után az árak, a megrendelések és a számlázások ügyintézési módjának kialakítása következett. A benchmarking során összegyűjtött adatok alapján négy árkategóriát alakítottak ki: a kutatási munkára, a helyi könyvtárközi kölcsönzésre, a helyi dokumentum-másolásra, a külső könyvtárközi kölcsönzésre és a külső dokumentum-másolásra vonatkozót. Számos tényezőre figyelemmel voltak: az adatbázisok korlátozott, licenchez kötött használatától a szolgáltatások nettó költségének kiszámolásán, az adók és egyéb járulékos költségek kalkulálásán át a szerzői jogi díjakig és a szolgáltatásokat terhelő 7 %-os ÁFA beszámításáig. Végül megszövegezték a felelősségvállalási nyilatkozatot is.

A tervezet szerint a szolgáltatást a Gallagher Library referenz könyvtárosai irányítják diákaszisztensek segítségével. A befolyó bevételből igény szerinti plusz diákokat foglalkoztathatnak, valamint visszatérhetnek a hosszabb nyitvatartási időhöz is. A számlázást és az ügyfélkör adatbázisának karbantartását a gazdasági egység végezné.

A tervezet elfogadása után három szemeszterre vonatkozó próbaszerződési modelleket állítottak össze. Az elsőt a nagy (több mint 1500 alkalmazottat foglalkoztató) olajipari vállalatoknak ajánlották, éves díja 10 ezer dollár. Ebben benne foglaltatik a kutatási idő és az első száz dokumentum belső könyvtárközi kölcsönzésének költsége, valamint 15 könyvtári belépő ára. A második a kisebb és közepes vállalkozások számára jóval alacsonyabb éves díjat tartalma-

zott, engedményes szakértői tarifát és ingyenes belső könyvtárközi kölcsönzési díjat. A többi szolgáltatásért a hivatalos díj fizetendő. A legolcsóbb a kisvállalkozások és független információbrókerek számára konstruált 200 dolláros éves előfizetés, mely az adminisztrációs költségeket tartalmazza.

Akkortájt négy nagy olajipari konferencia is zajlott Calgaryban, ahol a könyvtár munkatársai bemutatották az új lehetőséget. Ezenkívül felvették a kapcsolatot azokkal a vállalatokkal, melyek felszámolták saját szakkönyvtárukat – ezek közül kettővel sikerült is szerződést kötni. Ezek után a könyvtár megkötötte a szerződéseket a külső dokumentum-szolgáltatókkal, valamint az online adatbázis-szolgáltatókkal. Elkészítettek egy Microsoft Access adatbázist a megrendelések és számlák nyilvántartására.

A szolgáltatás már négy éve sikeresen működik. Ötvenhét szerződéses megrendelőjük van évente. Eddig 3000 megrendelést teljesítettek. Ennek nyolcvan százaléka dokumentum-szolgáltatás és könyvtárközi kölcsönzés, tizenkét százalék pedig online adatbázisban történő kutatás. A bevételekből gyarapítják a gyűjteményt és foglalkoztatják az asszisztenseket. Megnőtt a könyvtár és az egyetem ázsioja is az iparvállalatok körében. A vállalatok, melyek megszüntetik könyvtáraikat, de még a nyugalmazott geológusok és geofizikusok is örömmel ajándékozzák gyűjteményeiket a könyvtárnak.

Ha a szolgáltatás a továbbiakban is ilyen sikeres lesz és megnő az igény iránta, felül kell vizsgálni, elegendő lesz-e a munkaerő, és megfelelő-e az elhelyezés a megváltozott helyzetben. A kítűzött célt máris elérték: visszaállíthatták a könyvtár eredeti nyitvatartási idejét, a nem egyetemi közönség is korlátlanul hozzáférhet gazdag gyűjteményükhöz és szolgáltatásaikhoz, ráadásul még a könyvtár helyi közösségen belüli elismertsége is jelentősen megnőtt.

(Fazokas Eszter)

LAM, Vinh-The: Quality control issues in outsourcing cataloging in United States and Canadian academic libraries = Cat. Classif. Q. 40.vol. 2005. 1.no. 101-122.p.

Minőség-ellenőrzési kérdések a katalogizálás „kiszervezése” során amerikai és kanadai felsőoktatási könyvtárakban

Bérmunka kiadása; Felmérés; Felsőoktatási könyvtár; Gépi dokumentumleírás; Hatékonyság

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A tanulmány amerikai és kanadai egyetemi könyvtárak által a katalogizálás bérmunkába adása (outsourcing) során alkalmazott minőségellenőrzés gyakorlatát vizsgálja. A legtöbb könyvtár a program beindítása előtt részletes katalogizálási/feldolgozási instrukciókkal látta el a munkát vállaló külső céget. A minőségellenőrzés folyamatát az outsourcing művelet integráns részeként jelölték meg. A legtöbb esetben könyvtáros-katalogizálók és gyakorlott könyvtáros asszisztensek/technikusok egyaránt részt vettek a minőségellenőrzési programokban. Az észlelt hibák aránya alacsony volt, és a külső cég által készített bibliográfiai rekordok túlnyomó része vagy LC/OCLC rekord volt, vagy olyan, amely kompatibilis volt a Katalogizálási Tanács Szabványosítási Munkacsoportja által kidolgozott szabvánnyal. A könyvtárak többsége elégedett volt a külső cég által nyújtott szolgáltatással. A katalogizálás minőségének meghatározása alapján, amely a pontosság, következetesség, a megfelelő hozzáférési pontok és a rekordkészítés időtartama szempontjait veszi figyelembe, a legtöbb könyvtár arról számolt be, hogy a katalogizálás minőségét nem befolyásolta a bérmunkába adás.

(Autoref.)

BREŽNEVA, Valentina Vladimirovna: Uslovie konkurentosposobnosti informacionnoj produkcii = Bibliotekovedenie. 2005. 5.no. 44-48.p. Bibliogr. 12 tétel.

Az információs termékek versenyképessége

Hatékonyság; Igény; Szabvány; Szolgáltatások

A könyvtárak gyakorlati munkáját is az utóbbi időben egyre szélesebb körben a szerviztevékenységek közé sorolják, amelynek célja elsősorban az ügyfelek igényeinek kielégítése. A szolgáltatás hatékonyságát a minőség értékelésével ítélik meg. A könyvtári elméletben és gyakorlatban mindig nagy hangsúlyt kapott a visszacsatolás, de itt elsősorban az információs igények kielégítését értették. Ugyanakkor az „elégedettség” fogalma ennél sokkal szélesebb, és nem csak az alapszolgáltatást foglalja magában, hanem a kísérő tényezőket is, mint az átfutási idő, a személyzet jóindulata, a kiszolgáltató helyiség kényelme stb. A térítéses szolgáltatások bevezetése az információs szférában és a könyvtárakban azt mutatja, hogy a korszerű felhasználó kész fizetni a szolgáltatásért, ha az megfelel elvárásainak.

A posztindusztriális társadalomban az információ a fejlődés alapvető forrásává vált, az információs piac gyors ütemben fejlődik. Ezen a piacon csak azok a könyvtárak és információs szolgáltatók tudnak sikeresen működni, amelyek versenyképes termékeket és szolgáltatásokat kínálnak, azaz megfelelnek a felhasználói követelményeknek.

Az ISO 9000 szabványsorozat szerint pontosan meg kell határozni a szolgáltatásokkal szembeni követelményeket, azaz olyan jellemzőket kell találni, amelyeket a felhasználók figyelemmel tudnak kísérni és értékelni. Ilyenek lehetnek:

- a munkatársak létszáma, a berendezések és az anyagok mennyiségi jellemzői;
- a várakozási és átfutási idő, a technológiai ciklus időtartama;

- a biztonsági, megbízhatósági, pontossági és teljességi mutatók;
- a személyzet udvariassága, empátiája, hozzáértése és a felhasználók számára rendelkezésre állása, a kapcsolatok hatékonysága, a bizalom és szakértelem szintje;
- a szolgáltatás helyszínének kényelme és esztétikus kinézete.

Oroszországban is számos könyvtári szakember foglalkozott a különböző követelmények meghatározásával, és folytatott szakmai vitát a témában. A szolgáltatás minőségének komplex felhasználói értékelésére vonatkozó alaptételből kiindulva, a pszichológiai, etikai, esztétikai és szervezési-műszaki vonatkozásokat figyelembe véve, az információs termékekkel szembeni felhasználói követelmények struktúráját több szintre lehet bontani. Ezek:

- az információval szembeni követelmények,
- a technológiával és a berendezésekkel szembeni követelmények,
- az előállítóval szembeni követelmények,
- a szolgáltatás nyújtásával szembeni követelmények.

A könyvtárak azonban mint költségvetési intézmények korlátozott anyagi forrásokkal rendelkeznek, ami nem teszi lehetővé valamennyi követelmény teljesítését. Nehéz eltalálni, melyek azok az igények, amelyek teljesülése vagy nem teljesülése befolyásolja a felhasználók elégedettségét/elégedetlenségét. Az információs szolgáltatások terén a következő jellemzők befolyásolják a felhasználóknak a minőséggel való elégedettségét:

- kötelező jellemzők, amelyek alapján formálódik a könyvtári szolgáltatásról alkotott elképzelés;
- semleges jellemzők, amelyeket a felhasználó észre sem vesz, amikor normális szinten/értéken vannak (pl. világítás, tisztaság, segítőkészség);
- meglepetésszerű jellemzők, amelyek fokozzák a könyvtár vonzerejét, megmutatják előnyeit a versenytársakkal szemben stb.

A különböző felhasználói csoportok vonatkozásában és különböző helyzetekben a követelmények skálája sokkal szélesebb lehet: pl. a tudományos szakemberek számára fontos az információ teljessége, a vezetők számára a frissessége és az elemző feldolgozás szintje, a nyugdíjasok számára a személyes kapcsolatok megléte. Ez azt jelenti, hogy már a szolgáltatás szervezési folyamatában ki kell jelölni a felhasználói célcsoport számára fontos jellemzőket. Célszerű meghatározni azokat a jellemzőket is, amelyek egyáltalán nem befolyásolják a felhasználó elégedettségét.

A könyvtár versenyképessége nagyban függ attól, hogy vezetői és munkatársai mennyire tudják elemezni és jellemezni információs termékeik felhasználói tulajdonságait, megmutatni azokat az előnyöket, amelyeket a felhasználó élvez, ha az adott könyvtár szolgáltatásait veszi igénybe. Ezeket és azokat az egyéb jellemzőket, amelyek alapján a felhasználó el tudja képzelni a szolgáltatást, és biztosítva látja a minőséget, érdemes szabványokban megfogalmazni. A szabványokban rögzíteni kell a termék jellemzőit és előállítási módját. A szabványok kidolgozását nehezíti, hogy a felhasználó számára érthető nyelven kell megírni. Így lehet megfelelni a nemzetközi minőségügyi szabványnak, vagyis annak, hogy a termék minőségét a felhasználói követelmények határozzák meg.

(Viszocsekné Péteri Éva)

Lásd még 127-128, 173, 178, 190

Pénzügyi és gazdasági kérdések

06/171

KORMANČIKOVÁ, Beatrix: Niektoré možnosti financovania činnosti knižnic = IT lib. 9.roč. 2005. 4.no. 4-6.p.

Res. angol nyelven

A könyvtárak finanszírozásának lehetőségei

A Szlovák Köztársaságban csaknem 6000 könyvtár működik, amelyből 2956 iskolai, 38 felsőoktatási, 2615 nyilvános, 12 tudományos és 358 speciális. A legtöbb könyvtárnak az elmúlt időszakban a több forrásból származó finanszírozás módját kellett választani megmaradásához.

Az EU-ba való belépéssel Szlovákia meríthet a Strukturális Alapok forrásaiból. Az elmúlt rövid időszakban, 2004-2006 között már részesülhettek a könyvtárak is az alapvető infrastruktúrát biztosító operatív program támogatásaiból. A helyi infrastruktúra-fejlesztés keretében összességében 330 millió korona értékben sikerült támogatást szerezni a könyvtárak számára. Az információs társadalom kiépítésére és fejlesztésére szóló támogatás mögött olcsó és biztonságos internet-csatlakozások kiépítését, a regionális politika és a digitális tartalmak fejlesztését célzó internet használatát támogatták.

Az információs társadalom kiépítésére és fejlesztésére létrehozott nemzeti projektek között a könyvtárak információellátása keretében 110 könyvtár korszerű hardverellátása valósult meg.

Az infrastruktúra kiépítését és fejlesztését támogató intézkedés keretében a tudományos, felsőoktatási és szakkönyvtárak korszerűsítésére kerülhetett sor. Az operatív program tartalmazta a tudományos és kutatási területeken a vállalkozói szféra csúcsinformációkkal való elérésének célját.

A községek megújítása és fejlesztése a kulturális örökség megőrzésében program lehetővé tette az információs technológiák és szolgáltatások javítását a nyilvános könyvtárakban.

A következő időszakban előreláthatólag Szlovákia nagyobb lehetőségekhez fog jutni a kultúra területén is (a becslések szerint kb. 10,3 milliárd euróval gazdálkodhat a Strukturális Alapokból). A Szlovák Köztársaság kormánya 2005-ben megfogalmazta kohéziós politikájának stratégiai céljait és prioritásait.

A könyvtárakat érintő operatív intézkedések között szerepel *Az örökségörző alapintézmények fejlesztése, Az elektronikus szolgáltatások, tartalmak, készségek és infrastruktúra fejlesztése, Innováció, információellátás, tudásgazdálkodás támogatása.*

Az intézkedések céljai a következőkben foglalhatók össze:

- az ismeretszerzési rendszerek minőségi fejlesztése;
- a szellemi-kulturális örökség jelenségeinek dokumentálása;
- információforrások vásárlása;
- az ismeretek védelmével kapcsolatos rendszerek korszerűsítése;
- az ismeretek feldolgozásának javítása, az ismeretek digitalizálása;
- a digitális tartalmak hozzáféréseinek internetes biztosítása;
- további adat és ismeretszerzési alapintézmények gyakorlati támogatása a nyilvános hozzáférés minél szélesebb körű biztosítása érdekében;
- a roma kultúra kutatási, dokumentációs és előadóművészeti központjainak kialakítása.

Az operatív intézkedések elsősorban azokat a közgyűjteményeket és egyéb alapintézményeket érintik, amelyek a kulturális örökség gyűjtésével, őrzésével, közzétételével foglalkoznak.

A *Regionális versenyképesség és foglalkoztatottság* keretének céljai között a kulturális területek támogatási lehetőségei hasonlóak a szlovákiai nemzeti célokhöz. További lehetséges források várhatóak a könyvtárak finanszírozására a következő EU-s programokból: Kultúra 2000/Kultúra 2007, 7. keretprogram a kutatás, a technológiai fejlődés, a tudomány és technika fejlesztésének tevékenységeire, valamint az európai gazdasági területek finanszírozási mechanizmusából és a Szlovák Köztársaság finanszírozási alapjaiból.

(Prókai Margit)

06/172

MITTLER, Elmar: „Geld haben wir keins mehr - jetzt können Sie nur noch Ideen haben.“ Strategien zur Finanzierung wissenschaftlicher Bibliotheken = BuB. 57. Jg. 2005. 10. no. 730-734.p.

Res. angol és francia nyelven

„Pénzünk nincs több – most már csak ötleteik lehetnek”. Stratégiák a tudományos könyvtárak finanszírozására

Állománygyarapítás; Ésszerűsítés; Felsőoktatási könyvtár; Gazdaságosság -könyvtárban; Támogatás -pénzügyi -állami, hatósági

A német tudományos könyvtárak ellátottsága sem rózsás az utóbbi időben. *Elmar Mittler* (1940) – jelenleg a göttingeni egyetemi könyvtár (Staats- und Universitätsbibliothek, SUB) igazgatója –, 1974 óta szembesül vezetőként pénzügyi nehézségekkel és a létszámcsökkentés szükségességével, cikkében mégis azt hangsúlyozza, hogy nem kell a múltat túl rózsaszínűre, a jövőt pedig sötétre festenünk. Bevezetéképpen két példán illusztrálja a könyvtárak (szűk) ésszerűsítési lehetőségeit a SUB átszervezési megoldásait ismertetve, majd a gyarapítás nehézségeit, az elektronikus folyóirat-előfizetéseket, és a nyílt hozzáférés kérdéseit elemzi. Cikke végén a tudományos könyvtárak jövőközpontú gazdálkodásának tíz fontos alapelvét fogalmazza meg:

1. A könyvtárak biztos finanszírozásban részesülnek, ha továbbra is nélkülözhetetlen szolgáltatásokat nyújtanak a felsőoktatási intézmények információellátásához.
2. Ehhez a hagyományos szolgáltatások körét (a mindenkori igényhez igazítva) továbbra is fenn kell tartaniuk, és emellett újabbakat is ki kell építeniük.
3. Ez csak úgy sikerülhet, ha
 - eddigi szolgáltatásaikat kooperációval, jobb szervezéssel és további ésszerűsítésekkel

- „karcsúsítani” tudják, hogy a létszámot és a felszabaduló álláshelyeket új szolgáltatásokra használhassák,
 - egyéb anyagi források révén és a saját bevételeik átcsoportosításával új álláshelyeket teremtenek.
4. A digitális média egyre növekvő aránya lépésről lépésre lehetővé teszi a közös egyetemi költségkeret kialakítását – elsősorban elektronikus folyóiratok (és adatbázisok) beszerzésében –, amelyhez a karok is hozzájárulnának, és így csökkennének a központi könyvtár pénzügyi gondjai.
 5. A felsőoktatási intézmények digitális médiára fordítandó kerete csak ezek szakszerű kezelésének biztosításával és a használati statisztikák bővítésével tartható fenn hosszabb távon.
 6. A konzorciális beszerzési lehetőségek kihasználása – ezáltal sok új cím – révén javulni fog mind a könyvtárak pozíciója, mind a könyvtárügy imázsa a releváns szakirodalom szállítójaként.
 7. A nyílt hozzáférés (*Open Access*) melletti következetes kiállítás segíti a jövő információs problémáinak megoldását.
 8. A könyvtárban működő egyetemi szerver vállalja a vezető szerepet az *Open Access* biztosításában:
 - az egyetem munkatársainak folyóiratokban közreadott publikációit tegyék elérhetővé (és ezzel kimutathatóan növeljék e publikációk impakt faktorát),
 - főleg az egyetemen írt disszertációkat tegyék elérhetővé lehetőleg teljességgel – a pre-publikációs lehetőség kiindulási pontjaként, valamint a könyvtár által gondozott egyetemi kiadó csírájaként, amely jövőbe mutató módon médiasemleges publikálási lehetőséget kínálna.
 9. Új szolgáltatások kialakítása (pl. elektronikus segédletek, *Learning Resources Centerek* kiépítése, fontos ismeretek – mint pl. az *information literacy* – oktatása) révén kap-

csolódjon be a könyvtár az oktatás és a tanulás terén az elektronikus tanulás és oktatás fejlesztéséhez.

10. Ezek a feladatok csak a helyi számítóközponttal (adott esetben a média-központtal) együttműködve, a többi könyvtárral regionális, országos és nemzetközi kooperációban végrehajthatók el, például a *SPARC* (Scholarly Publishing & Academic Resources Coalition) és a *DINI* (Deutsche Initiative für Netzwerkinformation) keretei között.

(Murányi Lajos)

06/173

MÜNZ, Barbara - WIRTZ, Natalia: Handfestes Rechenmodell ersetzt vage Intuition. Make-or-Buy-Entscheidungen in Öffentlichen Bibliotheken am Beispiel der Kosten für die Medienbearbeitung = BuB. 57. Jg. 2005. 11/12. no. 793-798.p. Bibliogr. lábjegyzetekben.

Res. angol és francia nyelven

Pontos kalkuláció az intuíció helyett. „Csináld vagy vedd meg!”-típusú döntések a közkönyvtárakban a feldolgozó munka költségeinek példája alapján

Bérmunka kiadása; Feldolgozó munka; Gazdaságosság -könyvtárban; Költségelemzés; Közművelődési könyvtár

Annál a döntésnél, hogy egy bizonyos terméket házon belül állítsanak-e elő, vagy külső szolgáltatóra bízzák, sok szempontot kell mérlegelni. Hogyan hozzák meg ezt a döntést a könyvtárak? Ugyanúgy, mint egy üzleti vállalkozás, vagy teljesen másképp? Milyen szerepet játszanak a költségek? Diplomamunkájuk részeként a szerzők ezeket a kérdéseket vizsgálják, példaként a feldolgozás munkafolyamatát választva. Következtetésük a következő: „A házon belüli feldolgozás vagy bérmunkába kiadás” dilemma eldöntésének segítésére jelenleg sehol sem végeznek üzleti szempontú költségelemzéseket

a könyvtárak. A döntéseket egészen mostanáig nem ilyen alapon hozták meg. Ez részben annak tulajdonítható, hogy a költségelemzésnek nagy az idő- és munkaerőigénye, részben pedig annak, hogy hiányzik a megfelelő módszer a számításokhoz. Az általuk kifejlesztett modell használatával a költségelemzés még mindig időigényes, de a módszer rugalmas és könnyen használható.

(Autoref. alapján)

06/174

DAVIS, Denise M.: Librarian salaries in the USA: the impact of revenue redistribution on library recruitment = VINE. 35. vo. 2005. 4. no. 188-195.p. Bibliogr.

Könyvtárosi fizetések az Egyesült Államokban: a költségvetés átcsoportosításának hatása a könyvtáros-toborzásra

Felmérés; Költségvetés; Munkabér, alkalmazás; Személyzet

Az ALA-nak gyakran tesznek fel olyan kérdéseket, mint: át kell-e csoportosítaniuk költségvetésüket a könyvtáraknak ahhoz, hogy fenntarthassák személyzeti ellátottságukat? Átcsoportosítás esetén vannak-e „védett” tételei a költségvetésnek? Mi a hatása a nyugdíjba vonulásoknak a személyzeti ellátottságra?

E kérdések megválaszolásához a könyvtári működés négy tényezőjét kell megvizsgálni: a személyzeti ellátottságot, a fizetéseket, az állománygyarapítás költségeit és az egyéb kiadásokat. Ez a cikk a fizetési és személyzeti trendekkel foglalkozik az 1980-2004-es időszakban, valamint a nyugdíjazási kilátásokkal. Összehasonlításképpen az Omaha Public Library tapasztalatait dolgozza fel.

A közkönyvtárakban 1982 és 2003 között 92 000-ről 135 515-re nőtt az alkalmazottak száma (47,4%-os növekedés). A felsőoktatási könyvtárakban 58 476-ról 95 665-re (63,6%).

Az ALA felmérése szerint 1999 és 2004 között

évente 2,3% és 4,7% között növekedett a könyvtárosi átlagfizetés, összesen 18%-kal (7979 dollár). Ez alacsonyabb, mint azokban a foglalkozásokban, amelyekkel a könyvtárosság összevethető. A könyvtárakban bármely beosztásban alkalmazottak átlagfizetése 1982-ben 20 338 dollár volt, 2004-ben 52 188.

A közkönyvtárak költségvetésüknek átlagosan 65%-át költötték személyzetre, 14%-ot a gyűjteményre és 21%-ot egyebekre 1982 és 2004 között. A felsőoktatási könyvtárakban a megoszlás a következő: 52 – 34 – 14%. Minthogy a kiadások ilyen megoszlása évről-évre meglehetősen állandónak bizonyult, föltelelezhető, hogy a személyzeti kiadások előre rögzítettek, az állománygyarapítási és egyéb költségek pedig változékonyabbak.

Az omahai tapasztalatok általában egybeesnek az országos trendekkel. Néhány érdekesebb megjegyzés:

- 1990 óta a könyvtári költségvetés 2,5%-át teszi ki a város költségvetésének (a rendőrség és tűzoltóság részesedése viszont 40%-ról 60%-ra emelkedett);
- a működési kiadások 2002-ig lépést tartottak az inflációval;
- a megyétől kapott külön támogatást állománygyarapításra fordították;
- 2005-ben öten vonultak nyugdíjba, az így felszabaduló összegből hét személyt újonnan alkalmaztak.

Az ALA vizsgálata szerint a könyvtárosok nyugdíjba vonulási üteme némileg lassul, ezért növekszik a 65 év felettiéek száma. A könyvtárosok 71%-a éri el 2005 és 2024 között a 65. életévét. A legnagyobb nyugdíjazási hullámra 2010 és 2020 között lehet számítani (a létszám 45%-a). A számítások szerint a felsőfokú könyvtárosi szakképzettséget szerzők száma lépést tart a nyugdíjba vonulóknak számával: 2019-ig nem várható, hogy nagyobb lesz a frissen végzettek száma, mint a nyugdíjazás következtében megürülő állásoké.

Noha tömérdek adat áll rendelkezésre külön-

féle forrásokból és felmérésekből, még mindig hiányoznak a megbízható alapadatok. Figyelmet kell fordítani a nem költségvetésből származó forrásokra is, amelyek befolyásolhatják a személyzeti politikát.

(Papp István)

Lásd még 99, 103, 131, 133, 139-140, 168

Személyzet

Lásd 174

Marketing, közönségkapcsolatok

06/175

VOGEL, Teri M. - GOANS, Doug: Delivering the news with blogs: the Georgia State University Library experience = Internet Ref. Serv. Q. 10.vol. 2005. 1.no. 5-27.p.

Könyvtári hírek közvetítése blogok útján: a Georgiai Állami Egyetem könyvtárának tapasztalatai

Egyetemi könyvtár; Elektronikus hirdetőtábla; Könyvtárpropaganda

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A könyvtárral kapcsolatos hírek, szolgáltatások és források terjesztésére a Georgiai Állami Egyetem több könyvtárosa Science News néven (<http://www.library.gsu.edu/news/science/>) internetes naplót (blog) indított. A blogok növekvő népszerűsége ellenére csak kevés könyvtár használta ki ennek a kommunikációs formának a lehetőségeit. A blogok könnyen, gyakran és folyamatosan frissíthetők, így tetszetős alternatívát jelentenek a rugalmatlanabb könyvtári híradókkal szemben. A cikk összefoglalja a könyvtárosok érveit e dinamikus formátum mellett, ismerteti, hogyan teremtették meg az

egyensúlyt a technológia és a könyvtárosok, illetve a használók között, és foglalkozik azokkal a kérdésekkel és feladatokkal is, amelyek megoldása életképessé és sikeressé teheti az új rendszert. Az első felmérések szerint a rendszer felkeltette a használók érdeklődését, és modellként kívánják használni további, tárgyközi blogok kifejlesztéséhez.

(Autoref.)

06/176

LEONARD, Elisabeth - CARR, Allie - FARRELL, Katy: This summer, worship a book = Libr.J. 130.vol. 2005. 19.no. 42-44.p.

„Idén nyáron egy könyvet imádj!” Egy amerikai egyetem olvasás-népszerűsítő rendezvénye

Egyetemi könyvtár; Olvasótábor

Az egyetemi könyvtárak általában a tudományos irodalom szolgáltatását tartják feladatuknak. Nem így a University of California-San Diego Humán és Társadalomtudományi Könyvtára. Legalábbis nyáron a szórakoztató irodalmat propagálják. „Idén nyáron egy könyvet imádj!” a címe annak a 2004-ben először megtartott, és 2005-ben megismételt versengésnek, melynek során, a nyáron is az egyetemen tartózkodó munkatársak számára sikeresen népszerűsítették a szépirodalmat.

Az egyetem dolgozói közül sokan nem is tudják, hogy milyen előnyöket nyújt számukra a könyvtár. Az esemény célja az volt, hogy felüdítő, pihentető olvasásra bátorítsák őket, növeljék a könyvtár állományának használatát, tudatosítsák a kollégákban, milyen előjogokat élveznek a könyvtárban és megtanítsák őket arra, hogyan használhatják a könyvtári forrásokat és katalógusokat.

A szabályok nagyon egyszerűek voltak. Minden résztvevőnek ki kellett töltenie egy-egy formanyomtatványt a könyvekről, melyeket elolvasott. A lapra fel kellett írni a könyv szerzőjét, címét,

raktári jelzetét, és válaszolni kellett három kérdés közül legalább egyre. Egy könyv elolvasásáért egy könyvtári rendszámtábla, ötért egy könyvtári bögre, tízért pedig egy könyvtári logós vászon-táska járt.

A versengés népszerűsítésére a könyvtárosok minden rendelkezésre álló lehetőséget megragadtak. A központi könyvtár honlapján cikket tettek közzé a várható programról, feltüntették a campus eseménynaptárában is, és hírt adtak róla az egyetem különböző egységeinek honlapjain. A dolgozókat személyes e-mail-ben is megkeresték, időről időre tájékoztatva őket a fejleményekről. Ugyanezt a különböző szakmai levelezőlistákon is megtették. A versenynek külön honlapot is készítettek, mely tartalmazta a verseny szabályait, a formanyomtatványt, az olvasóknak szóló jó tanácsokat, a katalógus használatára vonatkozó útmutatót és az olvasók beszámolóit. Ez utóbbiak különösen nagy visszhangot keltettek, hatásukra megnőtt az érdeklődés a verseny – és az ismertett könyvek – iránt. A tanulság kedvéért a résztvevőktől megkérdezték azt is, honnan értesültek a mozgalomról. Legtöbben valamelyik honlapon olvastak róla, de sokan az e-mailekből értesültek a lehetőségről.

A könyvtárosok felvették a kapcsolatot az egyetemi dolgozók egyesületével is, és külön pavilont állítottak fel a hagyományos nyári pikniken. A campus könyvesboltjával is együttműködtek – onnan kapták aztán a díjként kiosztott okleveleket.

A verseny hihetetlenül sikeresnek bizonyult. 2005-ben jócskán megnőtt a résztvevők száma, 328-ról 460-ra, 58 helyett már 79 versenyző írt könyvismertetést az általa olvasott könyvről, és tíz csapat alakult. Sokan most először jártak a központi könyvtárban. Őket gondosan eligazították a katalógus világában, és gardírozták magában az épületben is. A legtöbben örömmel üdvözölték a lehetőséget, hogy itt más könyvtárakból is átkérhetnek könyveket, és rácsodálkoztak, hogy hányféle forrás-

ból tájékozódhatnak a kedvükre való olvasmányokról. Az eredményesség jól érzékelhető az egyik résztvevő véleményéből, aki azt írta: „Ez a nyári olvasóverseny felbátorított arra, hogy olvasással töltssem az időt, és segített, hogy újra emlékezek, milyen csodálatos dolog elmerülni a könyvek világában.”

Az olvasási kedv növelésén kívül is származott haszon a versenyből: kialakította az egyetemi közösségen belüli párbeszédet, és erősítette a csapatszellemet. A legtöbb résztvevő jelen volt az ünnepélyes eredményhirdetésen is. Itt végre találkozhattak egymással a könyv-

tárosok, az olvasók, a szponzorok és a verseny szervezőbizottságának tagjai. Az olvasott könyvek mennyiségén kívül díjazták a leghumorosabb és a legrövidebb könyvismertetések is. Az igen változatos díjakat egyetemi és külső szponzorok ajánlották fel. Volt ott díszoklevél, egy helyi étterembe 12 személyre szóló ebédmehívás és a helyi kaszinóban tölthető hétvége is.

A verseny elérte célját. „Ez az olvasási program volt, amire egész nyáron vártam. Megtörte az iskolai év monotóniáját, és lehetőséget adott a könyv szerelmeseinek a találkozásra.” – írta egy elégedett résztvevő.

(Fazokas Eszter)

Felhasználók és használat

Általános kérdések

06/177

KERBS, Robert W.: Social and ethical considerations in virtual worlds = El.Libr. 23.vol. 2005. 5.no. 539-546.p. Bibliogr.

A virtuális világban folytatott tevékenységek társadalmi és erkölcsi normái

Használói szokások; Számítógép-hálózat

A számítógép már nem csak üzleti, tudományos és igazgatási célokra használt szerszám, hanem olyan eszköz is, melynek révén „szociális interakciók” mennek végbe egy „virtuális világban”. Ebben a környezetben hasonló gondolkodású emberek tudnak online beszélgetni, találkozni, egymásra hatni. Ezek a lehetőségek ugyanakkor nem csak örömetlik és kielégítők, hanem aggodalomra is okot adnak. A virtuális világban végzett tevékenységek számos etikai és társadalmi problémát vetnek fel. Ilyen például a magán-

szféra sérelme, a kihasználtságtól való félelem, az identitás-vesztés.

A *játék* elfedi a való életbeli következményeket (ha lezuhanok, van még két életem, ölhetek és rombolhatok büntetlenül stb.). A számítástechnikai ipar épp úgy látja el fogyasztóit, mint a kábítószer-kereskedelem, kialakítja, majd kielégíti a *függőség* szükségleteit. A chat-szobákban gyakran olyan adatokat kell megadni, amelyeket más is láthat, akik anonimitása nemkívánatos következményekkel (visszaélésekkel) járhat. A *leselkedés*, *zaklatás*, a más életébe, magánszférájába való számítógépes behatolás az USA női lakosságának több mint nyolc százalékát (a férfiak 2,2%-át) érinti. A *gyermekek* által látogatott weboldalak 89%-a gyűjtött be személyes, azonosítható adatokat a gyerekektől egy 1998-as amerikai felmérés szerint. A gyermeki magánszféra online védelméről rendelkező USA törvény (*Children's Online Privacy Protection Act – COPPA*, 2000) hatályba lépése után egy évvel az újabb felmérés szerint ugyan a vizsgált weboldalak 90%-a már tartalmaz valamilyen utalást a magánszférával kapcsolatos